SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Hyvinvointi- ja palveluosasto
Hallitussihteeri Helena Korpinen

13.06.2018

Eduskunta
Perustuslakivaliokunta

Viite Kuuleminen 14.6.2018 klo 10.00

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE SÄTEILYLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Hallitus on antanut esityksen uudeksi säteilylaiksi eduskunnalle. Uusi laki korvaisi nykyisen säteilylain, ja sen olisi tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian (arvio lokakuussa 2018). Lailla pantaisiin täytäntöön EU:n uusi säteilyturvallisuusdirektiivi. Lailla suojeltaisiin terveyttä säteilyn aiheuttamilta haitoilta sekä ehkäistäisiin ja vähennettäisiin säteilystä aiheutuvia ympäristöhaittoja ja muita haittavaikutuksia.

Esityksellä muutettaisiin lisäksi terveydensuojelulakia, rikoslakia ja ydinenergialakia, terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annettua lakia, eräiden tuotteiden markkinavalvonnasta annettua lakia sekä lääkärin hyväksymisestä luokkaan A kuuluvien säteilytyöntekijöiden terveydentilan seurannan suorittavaksi lääkäriksi annettua lakia.

Säteilylaki uudistuu kokonaisuudessaan

Altistustilanteet, joita uusi laki koskisi, ovat säteilytoiminta, vallitsevat altistustilanteet ja säteilyvaaratilanteet. EU:n säteilyturvallisuusdirektiivissä säädetään ionisoivaa säteilyä käyttävän toiminnanharjoittajan velvollisuuksista ja säteilyn turvallisesta käytöstä sekä säteilysuojelusta säteilyvaaratilanteissa ja vallitsevissa altistustilanteissa. Lailla selkeytettäisiin viranomaisvalvontaa ja korostettaisiin viranomaisvalvonnan riskiperusteisuuden periaatetta.

Säteilyturvallisuusdirektiivin toimeenpano Suomessa edellyttää monia rakenteellisia ja terminologisia muutoksia säteilylainsäädäntöön. Siksi sen täytäntöönpanon yhteydessä oli tarkoituksenmukaista uudistaa säteilylainsäädäntö kokonaisuudessaan.

Säteilyaltistus on pidettävä niin vähäisenä kuin mahdollista

Uudessa laissa korostettaisiin, että säteilytoiminnalla ja suojelutoimilla saavutettavan kokonaishyödyn olisi oltava suurempi kuin niistä aiheutuvien haittojen. Säteilytoiminnassa ja suojelutoimissa työperäinen ja väestön altistus olisi pidettävä niin vähäisenä kuin käytännössä on mahdollista. Lisäksi lääketieteellinen altistus olisi rajoitettava vain välttämättömään sen tutkimus- tai hoitotuloksen saavuttamiseksi tai toimenpiteen suorittamiseksi, jota ollaan tekemässä.

Esityksellä tarkennettaisiin säännöksiä, kun säteilyä kohdennetaan potilaan ohella myös oireettomiin henkilöihin.

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi
Puhelin 0295 16001
Telekopio 09 6980 709
e-mail: kirjaamo@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

Laki täsmentäisi luonnonsäteilystä aiheutuvan säteilyaltistuksen sääntelyä, kuten sisäilman radonille altistumista ja luonnonsäteilylle altistavaa työtä esimerkiksi kaivoksissa.

Toiminnanharjoittajan vastuu korostuu

Esitetyssä säteilylaissa korostuu toiminnanharjoittajan vastuu ja riskiperusteinen valvonta. Uutena asiana toiminnanharjoittajan olisi tehtävä turvallisuusarvio, joka perustuu toiminnasta aiheutuviin riskeihin. Turvallisuusarviossa arvioitaisiin toiminnasta aiheutuvaa säteilyaltistusta ja tunnistettaisiin mahdolliset säteilyturvallisuuspoikkeamat. Lisäksi siinä esitettäisiin toimet, joilla varmistetaan säteilyturvallisuus, ehkäistään tunnistetut säteilyturvallisuuspoikkeamat ja varaudutaan niihin.

Toiminnanharjoittajan olisi käytettävä turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa toiminnan laadun ja laajuuden mukaan säteilyturvallisuusasiantuntijaa työntekijän ja väestön säteilysuojelun suunnittelussa, toteutuksessa ja seurannassa. Lisäksi toiminnanharjoittajan olisi nimettävä avukseen säteilyturvallisuusvastaava. Hän valvoo käytännön työssä, että työpaikalla huolehditaan säteilyturvallisuudesta ja että määräyksiä ja ohjeita noudatetaan.

Säteilyturvallisuusasiantuntijalla ja säteilysuojeluvastaavalla olisi oltava säteilylain mukainen kelpoisuus ja säteilysuojeluosaaminen. Säteilysuojelukoulutus voi sisältyä korkeakoulututkintoon tai sen voi suorittaa erillisenä täydennyskoulutuksena.

Muuta kuin lääketieteellistä altistusta koskeva säännökset mukaan lakiin

Uuteen lakiin sisällytettäisiin säännökset, jotka koskevat kuvantamisessa henkilöön kohdistettua muuta kuin lääketieteellistä altistusta. Siinä kuvantamisen pääasiallinen tarkoitus ei ole edistää henkilön terveyttä. Esimerkkinä voidaan mainita röntgentutkimukset maahanmuuttajien iän selvittämiseksi.

Radonaltistuksen valvonta tehokkaammaksi

Esitetyssä laissa luonnonsäteilylle, kuten radonille, altistumista käsitellään pääsääntöisesti samalla tavalla kuin muuta säteilylähteistä aiheutuvaa altistusta. Tämän johdosta radonaltistusta voitaisiin jatkossa valvoa nykyistä paremmin.

Radonpitoisuuden viitearvo on uuden EU:n säteilyturvallisuusdirektiivin mukaan asunnoissa, muissa oleskelutiloissa ja työpaikoilla 300 Bq/m3. Jos radonpitoisuutta ei saada työtilassa pienennettyä yrityksistä huolimatta alle säädetyn viitearvon, olisi toiminnanharjoittajan saatava toiminnalle Säteilyturvakeskuksen myöntämä turvallisuuslupa. Tällöin työntekijän säteilysuojelusta olisi huolehdittava kuten muussakin säteilytoiminnassa: esimerkiksi työntekijälle aiheutuva säteilyannos olisi määriteltävä säännöllisesti ja tulokset toimitettava työntekijöiden annosrekisteriin. Turvallisuusluvan edellyttäminen tavanomaiselta työpaikalta radonin vuoksi olisi kuitenkin poikkeuksellista, koska radonpitoisuutta voidaan käytännössä aina vähentää suhteellisen yksinkertaisilla rakennusteknisillä toimenpiteillä.

Säteilylaissa ja sen nojalla annettavissa säännöksissä säädettäisiin aiempaa selkeämmin siitä, miten radonaltistusta mahdollisesti aiheuttavista toiminnoista pitää ilmoittaa Säteilyturvakeskukseen. Samoin tarkennetaan säännöksiä radonpitoisuuden selvitysvelvollisuudesta sekä radonpitoisuuksien rajoittamisvelvollisuuksista.

Ionisoimatonta säteilyä koskevat säännökset uusiksi

Lailla uudistettaisiin lisäksi ionisoimatonta säteilyä (eli ultraviolettisäteilyä, näkyvää valoa, infrapunasäteilyä, radiotaajuista säteilyä, pientaajuisia ja staattisia sähkö- ja magneettikenttiä sekä ultraääntä) koskevat säännökset, vaikka säteilyturvallisuusdirektiivi ei koskekaan ionisoimatonta säteilyä. Syynä on se, että ionisoimattoman säteilyn laitteiden tekninen kehitys on nopeaa ja erilaisia sovelluksia on paljon. Uudistuksella varmistetaan ionisoimattoman säteilyn sovellusten turvallisuus ja luotaisiin edellytykset tehokkaalle riskiperusteiselle valvonnalle.

Lakiin siirrettäisiin soveltuvin osin eräitä asetuksissa olevia säännöksiä ja Säteilyturvakeskuksen nykyisiä ohjeita, kuten perustuslaissa edellytetään. Lailla täsmennettäisiin nykyisiä asetuksen antovaltuuksia ja annettaisiin Säteilyturvakeskukselle valtuus antaa määräyksiä eräistä yksityiskohtaisista ja teknisluonteisista asioista.

Esityksen keskeinen tarkastelu perustelulain kannalta

Voimassa oleva säteilylaki on säädetty ennen perusoikeusuudistusta ja perustuslakia sekä ennen EU-jäsenyyttä ja 1990-luvun lopun yleistä hallintolainsäädäntöä koskevia uudistuksia.

Tämän vuoksi on tärkeää varmistua lakiehdotusten perustuslainmukaisuudesta ja toimivuudesta suhteessa perustuslaissa turvattuihin hyvän hallinnon takeisiin.

Yksittäinen keskeinen perustuslakia koskeva kysymys on lainsäädäntövallan siirtämistä koskeva sääntely. Lakiehdotuksiin sisältyy kymmeniä valtuuksia oikeussääntöjen antamiseen. Useassa kohtaa valtuus on osoitettu Säteilyturvakeskukselle. Näiden määräyksenantovaltuuksien taustalla on pitkälti Säteilyturvakeskuksen ST-ohjeiden, jotka nykyisin ovat sisältäneet oikeussääntöjä, kumoaminen ja muuttaminen perustuslain 80 §:n säännösten ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaisiksi. Säteilyä koskevat kysymykset ovat teknisluonteisia ja edellyttävät erityisasiantuntemusta. Säteilyturvakeskukselle on nykyisessä säteilylaissa sekä ydinenergialaissa osoitettu määräyksenantovaltuuksia. Lainsäädäntövallan siirtäminen on näistä syistä perusteltua. Nykyisin ST-ohjeilla annetuista velvoitteista ei ainoastaan määrättäisi STUKin määräyksillä, vaan osasta velvoitteita säädettäisiin uudistuksen myötä laissa ja/tai asetuksissa.

Alaikäisten suojelua koskevassa jaksossa viitataan solariumin käyttöön. Solarium-palveluja koskevia säännöksiä on uudistettu vuonna 2012. Tältä osin suhdetta perustuslakiin on käsitelty valtiopäiväasiakirjoissa HE 146/2011 vp ja PeVL 5/2012 vp.

Esityksen liittymäkohdat perustuslakiin

Esitys liittyy seuraaviin perustuslain pykäliin:

PL 6, 7, 10, 15, 21, 80, 81, 123 ja 124 §